

YU ISSN 0027-8084

UDK 808.61./.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXVIII/3

**БЕОГРАД
1989.**

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXVIII (нова серија)

Св. 3 (1989)

САДРЖАЈ

Допринос Александра Белића развоју и афирмацији наставе српско-хрватског језика (МИЛОРАД ДЕШИЋ)	109
Зависна реченица са спецификативним значењем (МИЛОШ КОВАЧЕВИЋ)	123
О дистрибуцији алтернативних наставака у облицима инструментала једине именичке прве деклинације (ВЛАДИМИР ГУДКОВ) .	136
О лексици у прози Воје Чолановића (ВАСА ПАВКОВИЋ)	158
Поводом једног Његошевог стиха (ДРАГАНА МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ)	183
Из новије лексике (ВЕСНА ТЕШИЋ и САЊА ЂИРИЋ)	187
Предлог поправке амандмана XXVI на Устав СР Србије (УРЕДНИШТВО)	191

ПРЕДЛОГ ПОПРАВКЕ АМАНДМАНА XXVI НА УСТАВ СР СРБИЈЕ

Уредништво часописа „Наш језик”, који се бави питањима српскохрватског језика и језичке културе, размотрило је објављене предлоге амандмана на устав СР Србије који се односе на језик и писмо и оценило да би требало поправити предложени текст XXVI амандмана. Имамо у виду текст који је објавила „Политика” од 7. јануара 1989. године:

У Социјалистичкој Републици Србије у службеној и јавној употреби је српскохрватски језик и његова писма — ћирилица и латиница.

У Социјалистичкој Републици Србији, на подручјима на којима живе поједине народности, у равноправној службеној и јавној употреби су српскохрватски језик и језици тих народности и њихова писма, у складу с Уставом и законом.

У раду државних органа и организација које врше јавна овлашћења, у Социјалистичкој Републици Србији и у другим случајевима утврђеним републичким законом, у службеној и јавној употреби је ћирилично писмо.

(Амандман XXVI)

У настојању да уставне одредбе буду у што бољем складу с начелима језичке политике за која се стално залажемо, а пре свега с потребом језичке толеранције, демократичности и поштовања права људи на слободну употребу свога језика, предлажемо две поправке предложене стилизације.

I

Трећи став предложеног амандмана XXVI није ни језички добро стилизован, па то треба поправити, а треба га и ослободити искључивости у погледу употребе писма и довести у бољи склад с првим ставом. Да би се то у најнужнијем степену постигло, требало би допустити да се законом изузму поједини

случајеви из формулисаног прописа о примени ћирилице, при чему би се трећи став могао овако срочити (подвучена је допуна коју предлажемо):

„У раду државних органа и организација које врше јавна овлашћења и у другим законом утврђеним случајевима у Социјалистичкој Републици Србији у службеној и јавној употреби је ћирилично писмо, осим у случајевима у којима се употреба писама другачије регулише републичким законом”.

Друкчија и вероватно погоднија могућност била би да се давање предности ћирилици у појединим применама препусти закону, а да устав то само начелно предвиди. У том случају трећи став могао би се заменити оваквом формулацијом:

„Републичким законом може се одредити да ћирилично писмо има предност односно буде обавезно у појединим видовима службене и јавне употребе (алтерн.: одређује се у којим ће видовима службене и јавне употребе ћирилично писмо имати предност односно бити обавезно) у раду државних органа и организација које врше јавна овлашћења, као и у другим случајевима утврђеним републичким законом”.

Логично би било да се овај престилизоване трећи став да у продужетку првог става (као његова ближа разрада), тј. испред става о језицима народности.

У сваком случају, потребна је толеранција двојства писама у мешовитим срединама где делови наших народа имају различиту изражајну традицију. Не би се смела ни у једном виду употребе дискриминисати латиница у таквим срединама као што је Суботица (с обзиром на удео Хрвата у становништву), једнако као ни ћирилица нпр. у општинама Книн и Глина у Хрватској. Треба у Србији предузети све потребне мере да се заштити ћирилица од истискивања (практичне мере у свим грамама школства, у развијању графичке и рачунарске технике, у издавачкој политици и др.), али није оправдана нормативна искључивост. На нашем језичком простору нигде не треба да буде циљ искључиви монопол једнога писма, поготово кад се има у виду национална нехомогеност свих наших истојезичких република. Такође треба заштитити право грађана да се и званичним службама обраћају служећи се било којим писмом.

II

Да би се јасније заштитила начела о којима говоримо, посебно лична и колективна права делова наших народа који чине мањину у одређеној републици, потребне би биле и изричите

у уставне гаранције. У том смислу могао би се допунити други став предложеног амандмана XXVI, који се сада завршава речима „...у складу с Уставом и законом”. То би се могло овако проширити:

„...у складу с Уставом и законом, као и с правом грађана на слободну употребу свог језика и његових изражајних средстава”.

Измене које предлажемо теже усклађивању нормативних одредби с начелима за која се морамо стално залагати на целом нашем језичком простору, у интересу хармоније наше вишенационалне језичке заједнице и посебно у интересу одржавања језичког и културног јединства појединих наших народа, чији делови живе у различитим републикама. Највећу сметњу томе чине управо појаве ограничавања слободне употребе и избора изражајних средстава и елемената сопственог језика — писма, наречја и других специфичности.

Закључено на састанку Уредништва „Нашег језика” 10. јануара 1989. године.

*

Научно веће Института за српскохрватски језик у Београду придружује се предлозима Уредништва „Нашег језика” да се поправе предложене стилизације амандмана XXVI на устав СР Србије. Полазимо од схватања да је основно и традиционално српско писмо ћирилица, која и даље треба да буде прво и репрезентативно писмо српске језичке културе, али је у процесу интеграције српског језика и језичког израза у наднационални српскохрватски прихваћена и латиница, коју ни убудуће не треба искључивати из српске језичке културе. Свесно неповољног положаја у који је доспела ћирилица у резултату небриге и неких видова практичне језичке политике, Научно веће је априла 1988. г. формулисало оцене о потреби заштите ћирилице (објављене у Нашем језику XXVIII/1—2, прилог II), које треба имати у виду приликом доношења најављеног републичког закона. Мере заштите, међутим, не би смеле бити у сукобу с демократским начелима за која се морамо залагати у нашој језичкој политици.